

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ

ЖАС ҒАЛЫМДАР КЕҢЕСІ

Студенттер мен жас ғалымдардың
«ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ БІЛІМ - 2016» атты
XI Халықаралық ғылыми конференциясының
БАЯНДАМАЛАР ЖИНАҒЫ

СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ
XI Международной научной конференции
студентов и молодых ученых
«НАУКА И ОБРАЗОВАНИЕ - 2016»

PROCEEDINGS
of the XI International Scientific Conference
for students and young scholars
«SCIENCE AND EDUCATION - 2016»

2016 жыл 14 сәуір
Астана

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ**

**Студенттер мен жас ғалымдардың
«Ғылым және білім - 2016»
атты XI Халықаралық ғылыми конференциясының
БАЯНДАМАЛАР ЖИНАҒЫ**

**СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ
XI Международной научной конференции
студентов и молодых ученых
«Наука и образование - 2016»**

**PROCEEDINGS
of the XI International Scientific Conference
for students and young scholars
«Science and education - 2016»**

2016 жыл 14 сәуір

Астана

ӘӨЖ 001:37(063)

КБЖ 72:74

Ғ 96

Ғ96 «Ғылым және білім – 2016» атты студенттер мен жас ғалымдардың XI Халық. ғыл. конф. = XI Межд. науч. конф. студентов и молодых ученых «Наука и образование - 2016» = The XI International Scientific Conference for students and young scholars «Science and education - 2016» . – Астана: <http://www.enu.kz/ru/nauka/nauka-i-obrazovanie/>, 2016. – б. (қазақша, орысша, ағылшынша).

ISBN 978-9965-31-764-4

Жинаққа студенттердің, магистранттардың, докторанттардың және жас ғалымдардың жаратылыстану-техникалық және гуманитарлық ғылымдардың өзекті мәселелері бойынша баяндамалары енгізілген.

The proceedings are the papers of students, undergraduates, doctoral students and young researchers on topical issues of natural and technical sciences and humanities.

В сборник вошли доклады студентов, магистрантов, докторантов и молодых ученых по актуальным вопросам естественно-технических и гуманитарных наук.

ӘӨЖ 001:37(063)

КБЖ 72:74

ISBN 978-9965-31-764-4

©Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия
ұлттық университеті, 2016

кредитам, проектное финансирование и привлечение государственных и частных инвесторов. По нашему мнению, такая консолидация сил и средств обеспечит более эффективную реализацию государственной политики и более продуктивное распределение государственных средств, предназначенных для поддержки экономического роста и развития.

Таким образом, на сегодняшний день Холдинг «Байтерек» предпринимает адекватные шаги для своего становления и развития в качестве основного финансового агента Правительства РК, обеспечивающего диверсификацию, инновационную индустриализацию и устойчивое развитие экономики страны.

Список использованных источников:

1. Кучукова Н.К. Финансовые аспекты инновационного развития Казахстана. Инфо-коммуникативная платформа G-Global. <http://group-global.org/ru/publication/10036-finansovye-aspekty-innovacionnogo-razvitiya-kazahstana>.
2. Назарбаев Н.Н. «Стратегия «Казахстан-2050»: новый политический курс состоявшегося государства». Казахстанская правда, декабрь, 2012, с.1-8.
3. Официальный сайт АО «НУХ «Байтерек». www.baiterek.gov.kz
4. Годовой отчет АО «НУХ «Байтерек» за 2015 год. www.baiterek.gov.kz

УДК: 336.64

КӘСІПОРЫННЫҢ ҚАРЖЫЛЫҚ ЖАҒДАЙЫН БАҒАЛАУ ЖӘНЕ АРТТЫРУДАҒЫ РОЛІ

Сапарбек Меруерт Сембекқызы

merlia94@mail.ru

Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ, Астана, Қазақстан

Экономика факультеті «Қаржы» мамандығының 1 курс магистранті

Ғылыми жетекші - э.ғ.к., профессор Есымханова З.К.

Кәсіпорынды қаржылық талдау мен жоспарлау атты аталмыш дипломдық жұмыста, кәсіпорынның қаржысы, кәсіпорынның балансындағы актив және пассивтері жайлы, төлем қабілеттілігі жайлы, өтімділігі мен несие қабілеттілігі жайлы толық мағлұмат аламыз. Еліміздің барлық кәсіпорындары осы қаржылық тұрақтылық арқылы өндіріс көлемін кеңейтіп, нарықтық қатынас-тары жағдайында кәсіпорынның қаржылық жағдайын талдап және қадағалап отырудың маңызы өте зор [1, 86.].

Қаржы тұрақтылығының ішкі, маңызды факторларының бірі - бұл қаржы ресурстарының құрамы мен құрылымы, оларды басқару стратегиясы мен тактикасының дұрыс таңдалып алынуы. Кәсіпорынның өз қаржы ресурсы, соның ішінде таза табысы қаншалықты көп болса, соншалықты ол өзін жайлы сезіне алады.

Әрине, Қазақстан экономикасының әлемдік шаруашылық қатынастарына, интеграциялық үрдістерге кірігуі отандық кәсіпорындардан, әсіресе өндірістік кәсіпорындардан, қаржылық тұрақтылықтың жоғарғы деңгейін қажет етеді. Егер әрбір кәсіпорын экономикаға үлкен қаржылық нәтижелер әкелсе, онда қызмет салаларының және мемлекеттің макроэкономикалық көрсеткіштері жоғарлайды. Сондықтан қазіргі кезде әрбір шаруашылық субъектісінің қаржылық тұрақтылық мәселесіне көп көңіл бөлінеді. Жоғары даму барысындағы бәсекелестік жағдайында кәсіпорын тұрақтылығын бағалау бәсеке қабілеттіліктің қосымша факторы болып табылады және кез-келген саладағы қаржылық тұрақты кәсіпорындар санының өсуі экономиканың дамуы мен бюджетке төленетін тұрақты түсімдердің негізі болып табылады [2, 551б.].

Қазіргі қоғамның әкімшілік-әміршілік жүйеден шығып, нарықтық қатынастарға ену кезеңінде оның мәнділігі одан арта түсті. Қазақстан Республикасының Президенті Нұрсұлтан

Назарбаев 2012 жылдың 18 ақпандағы «Қазақстан экономикасының, әлеуметтік және саяси жедел жаңару жолында» атты Жолдауында: «Біз шағын және орта кәсіпкерлікті дамытудың түбірінен жаңа идеологиялық түзетуге тиіспіз. Біз кәсіпкерлік ортаның бастамаларын іске асыру үшін қолайлы жағдай туғызуымыз керек» деген [3, 328б.], осы орайда бұл мәселені шешу үшін, мемлекет экономикасының ажырамас бөлігі болып табылатын нарықтық экономикадағы әрбір кәсіпорынның өміршендігін сақтап қалу, оның дамуы, тек ұлттық шекарада емес, халықаралық деңгейде қызмет етуі үшін алғышарттардың бірі болып оның экономикалық потенциалын, яғни қаржылық тұрақтылық деңгейін, оның мәселелі аймақтарын анықтау және олардан арылу немесе қайсібір тәуекелділігін төмендету жолдарын іздестіру маңызды болып табылады.

Кәсіпорын қаржылық жағдайының тұрақтылығын талдау экономикалық ахуал болған кезде ғана емес, сонымен қатар оларды алдын-ала болжау, қашқақтау, ұзақ мерзімді, материалдық емес, ағымдық активтерді, меншікті және қарыз капиталын неғұрлым тиімді қолдану үшін жүргізіледі. Нарықтық қатынастар жағдайында шаруашылық субъектісінің шаруашылық, инвестициялық және басқа да кәсіпкерлік қызметтерінің негізгі талаптары капиталдың нақты құнын сақтау мен көбейту, экономикалық потенциалдың тиімді қолданылуын жоғарлату болып табылатыны белгілі.

Кәсіпорынның қаржылық тұрақтылығы материалдық, еңбек, қаржылық ресурстарды тиімді басқару арқылы кәсіпорынның ағымдық және ұзақ мерзімді төлемқабілеттілігін қамтамасыз етуге және меншік иелерінің инвестициялық күтілімдерін қанағаттандыруға мүмкіндік беретін тұрақты ақша-қаражат ағымдарына қол жеткізетін табыстардың шығыстардан жоғарлауы орын алатын кәсіпорын қаржылық жағдайын сипаттайды [4, 44-69б.]. Осы қаржылық тұрақтылық жалпы тұрақтылықтың негізгі компоненті болып табылады. Ол өндіріс пен өнімді өткізу үрдісінің үздіксіздігін қамтамасыз ету үшін кәсіпорынның қаржылық ресурстарды тиімді қолдану қабілетін сипаттайды, яғни қаржылық тұрақтылық қаржылық ресурстарының бөліну күйімен және оларды шығыстарға қатысты қолдану тиімділігімен бейнеленеді.

Өзін-өзі қаржыландыр-нарықтық экономика жағдайында кәсіпорындардың шаруашылық қызметінің табысты болуының міндетті шарты. Бұл қағидат өнім өндіру мен кәсіпорынның өндірістік-техникалық базасын ұлғайту жөніндегі шығындардың толық өтелуіне негізделеді, ол әрбір кәсіпорын өзінің ағымдағы және күрделі шығындарын меншікті көздері есебінен жауып отыратындығын білдіреді. Қаражаттардың уақытша жетіспеушілігі кезінде оған деген қажеттілік банктің қысқа мерзімді несиелері мен коммерциялық несие есебінен (ағымдағы шығындарға пайдаланылады) және ұзақ мерзімді несиелер есебінен (күрделі жұмсалымға пайдаланылады) қамтамасыз етілуі мүмкін, олар кәсіпорынның қарамағында қалатын пайданың есебінен өтелінеді.

Кәсіпорын қаржылық тұрақтылығы ағымдық, потенциалды, формальді және нақты болып төрт түрге ажыратылады. Сонымен қаржылық тұрақтылық кәсіпорын жағдайының тұрақтылық дәрежесіне байланысты абсолютті тұрақты, қалыпты, тұрақсыз және дағдарыстық жағдайлар болып бөлінеді.

Өзгергіш нарықтық экономика жағдайында кәсіпорынның қауіпсіздігі үшін оның қызметіне қандай факторлар әсерін тигізетінін білу маңызды болып табылады. Негізінен кәсіпорын қаржылық жағдайына әсер ететін факторлар саны мен түрлері орасан, бірақ олардың ішінді пайда болу орны бойынша сыныпталатын сыртқы және ішкі факторлар ерекше орынды иеленеді. Осы факторлардың әсер ету дәрежесін анықтау кәсіпорын табыстылық қызметін ынталандырады. Бірақ ол кәсіпорын қаржылық қызметін талдау аспектісіз жүзеге аспайды. Берілген дипломдық жұмыста әртүрлі авторлар бойынша қаржылық тұрақтылықты анықтау амалдары қарастырылады. Кәсіпорын қаржылық тұрақтылығын сипаттайтын қаржылық көрсеткіштерді зерттеу кәсіпорын қаржылық жағдайын талдайтын негізгі мақсаттардың бірі болып табылатыны анықталды.

Нарықтық экономика оның үлгілерінің әртүрлілігі кезінде мемлекет реттеумен толықтырылатын әлеуметтік бағыттағы шаруашылықты білдіреді. Нарықтық қатынастардың

өзіндік жүйесінде, сондай-ақ оларды мемлекет тарапынан реттеу механизмінде де қаржы басты рөл атқарады. Олар нарықтық қатынастардың ажырамас бөлігі болып табылады, және мемлекеттік саясаттың жүзеге асырылуының маңызды құралы болып табылады. Міне, сондықтанда қаржылық менеджердің жұмысының маңыздылығы артып отыр.

Қазақстанның экономикасының көтерлуі, бұған кең ауқымды теориялық білімдері бар жоғары білікті кадрлардың және оларға инвесторлардың, акционерлердің, несие берушілердің, өзге де қаржылық қатынастар қатысушылардың мүдделердің объективті қорғауды жүзеге асыратын жақсы тәжірибиелік мектептің қатысуынсыз мүмкін емес.

Қаржылық менеджменттегі болжамдау - объектінің қаржылық жағдайының өзгеруін жасау. Болжау жоспарлауға қарағанда жасаған болжаудың тәжірибеде жүзеге асырудың тікелей көздемейді. Бұл болжамдар белгілі бір өзгерістердің көзделуін байқатады. Жобалаудың ерекшелігі болып қаржылық көрсеткіш-тердің құрылымы табылады. Жобалау өткенінің болашаққа ауысуы негізінде жүзеге асырылады. Олардың алдын ала көруі негізінде басқару қаржылық менеджердің белгілі бір рыноктың механизмінің сезімталдылығымен интуициясын, сондай-ақ икемді экстренді шешім қабылдауын қалыптастыру талап етіледі [5, 15-18б.].

Кәсіпорындағы қаржылық менеджмент тиімділігі көп жағдайда пайдаланылатын ақпараттық болады және анықталады. Кәсіпорындағы қаржылық менеджменттің ақпараттық базасының қалыптасуы стратегиялық шешімдерді қабылдауға және қаржы қызметін ағымдық тиімді басқаруға бағытталған сәйкесті ақпараттық көрсеткіштерді мақсатты бағытты таңдау процесін білдіреді.

Нақты кәсіпорын үшін, қаржылық менеджменттің ақпараттық көрсеткіштерінің қалыптасу жүйесі оның салалық ерекшеліктерімен, ұйымдастырушылық-құқықтық нысанымен, шаруашылық қызметінің көлемімен және диверсификациялану деңгейімен, басқада жағдайлармен байланысты. Сондықтанда қаржылық менеджменттің ақпараттық базасын құрайтын барлық көрсеткіштердің жиынтығы ақпарат көздерінің түрлері бойынша топтастырылуы мүмкін және нақты кәсіпорынның тәжірибелік қызметінде әрбір топ бойынша қолданылуын процедуралық дәйектеуді талап етеді.

Бағалық және басқа да қаржылық шешімдер қабылдау үшін кәсіпорынға ең бірінші кезекте оның өніміне деген сұраныс туралы ақпараттар қажет. Мұндай ақпараттарға қол жеткізуге, олардың кәсіпорын үшін тиімділігін анықтауға маркетингтік шараларға шығындар жұмсау арқылы көз жеткізуге болады. Маркетингтік зерттеулер нәтижесінде алынған ақпараттар қосымша тауар өндірудің және сатудың түрлі нұсқаларын қалыптастырып, салыстырып, қажетті қаржылық, дәлірек айтқанда инвестициялық, шешімдер қабылдауға қолайлы жағдайлар жасайды.

Кәсіпорынның активтерді тиімді пайдалану көрсеткіші ретінде рентабельділік көрсеткіші алынады. Рентабельділік көрсеткіштерін факторлық талдау әдістемесі көрсеткішті есептеудің бастапқы формуласын өндіріс белсенділігі мен шаруашылық қызмет тиімділігін жоғарылатудың сапалы және сандық сипаттамасын бөлуді қарастырады.

Қаржылық стратегия жасау қадамдары келесі кезеңдерден құралады: дайындық кезеңі; қаржылық жоспарлаудың мақсаттарын анықтау және қалыптастыру; жоспарланатын кезеңге кәсіпорынның қаржылық жағдайын жетілдірудің негізгі критерийін таңдау; қаржылық стратегияны құруға қатысты ұсыныстарды жасау, сандық және сапалы бағалау және таңдау; кәсіпорынның болжамды қаржылық есептемесін құру; таңдалған ұсыныс-тарды есепке ала отырып, кәсіпорынның болжамды жағдайын қаржылық талдау; жоспарланатын кезеңге кәсіпорынның қаржылық жағдайын жетілдірудің негізгі критерийлеріне жетуді бағалау; кәсіпорынның жоғары басшылығымен қаржылық стратегиясының бекітілуі.

Қорыта айтқанда, кәсіпорын қандай да бір нарықта немесе салада болмасын, оның өміршендігін, бәсекелестік қабілетіне тек өзінің қаржылық жағдайын бағалап қана қоюмен шектелмейді. Аталған салада немесе нарықта осы тектес тауар өндіруші кәсіпорындар қызмет етуде, тұтынушылардың көңілін жаулап алуға тырысуда екенін қаржы менеджерлері есте естен шығармаса керек. Нарықтағы сұраныс пен ұсыныстың қатынасы (нарық

конъюнктуры), тұтынушылардың талғамы, кәсіпорынның өндірістік қуаты – міне осы аталған көрсеткіштердің тиімді қатынасын қалыптастыра білу кәсіпорынның бәсекелестік қабілетінің нақты жағдайын анықтап береді.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Назарбаев Н.Ә. Президентіміздің Қазақстан халықына Жолдауы «Жаңа әлемдегі жаңа Қазақстан», Астана 2007ж. 28 ақпан, Егемен Қазақстан 2007 ж. 1 наурыз
2. Илиясов Қ. Қ, Құлпыбаев С. Қаржы: Оқулық. Алматы, 2005 – 551 б.
3. Кәсіпорынның қаржылық жағдайын талдау: оқу құралы/Дүйсенбаев К.Ш., Төлегенов Э.Т., Жұмағалиев Ж.Г. – Алматы: Экономика, 2001 – 328б./
4. О.Н. Лихачева. Финансовое планирование на предприятии. Москва, 2005 – 44-69 с.
5. Нарықтық экономикадағы қаржы менеджментінің маңызы және қажеттілігі//Экономика негіздері. Основы экономики. – 2006 - №3 – 15-18 б.

УДК [33:31] (574):061.1ЕС

РОЛЬ РАСХОДОВ РЕСПУБЛИКАНСКОГО БЮДЖЕТА В ОБЕСПЕЧЕНИИ СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН И ЕГО ИНТЕГРАЦИИ В РАМКАХ ЕАЭС

Смагулова Динара Сайлауовна

smagulovadinara1@mail.ru

студент 4 курса специальности «Финансы»

Экономического факультета ЕНУ им. Л.Н.Гумилева, Астана, Казахстан

Научный руководитель— д.э.н., профессор Кучукова Н.К.

Экономическая проблема: как у всех отнять, чтобы каждому прибавить.

Хенрик Ягодзиньский

Общеизвестно, что расходы республиканского бюджета играют ведущую роль в социально-экономическом развитии страны через финансирование экономики, социально-культурной сферы, содержание армии, органов государственной власти, управления, обеспечения правопорядка, национальной безопасности страны и т.д.

Финансовая стабильность любого государства зависит от сбалансированности его бюджета. Чем больше государство может позволить себе финансировать разнообразные растущие потребности, связанные с выполнением им функций по оказанию качественных государственных услуг в целях повышения качества жизни населения, тем развитее страна.

Многие годы динамичный экономический рост Казахстана позволял проводить активную социальную политику и повысить в несколько раз качество жизни людей. Несмотря на все трудности, которые казахстанская экономика испытывала из-за негативного влияния всех глобальных кризисов, благосостояние казахстанцев всегда повышалось. За последние 10 лет государственные расходы на социальную сферу выросли в реальном выражении почти в 3 раза [1].

В Послании Президента РК своему народу от 30 ноября 2015 года Глава государства подчеркнул, что нынешний кризис имеет глобальный характер. В связи с этим, экономики стран мира ощущают замедление экономического роста. Президент России Владимир Путин считает, что участие Казахстана в ЕАЭС поможет справиться с кризисом и этому поможет функционирование общего рынка для передвижения товаров, капитала и рабочей силы. Однако, несмотря на рост товарооборота с Россией и Белоруссией, экспорт Казахстана снижается. Следовательно, страны-партнеры стали завозить в Казахстан больше товаров, а